

RECEPCIJA MLADOSTNIKA PO PRVEM BRANJU LAINŠČKOVEGA ROMANA *SKARABEJ IN VESTALKA*

Sanja Kostanjšek

Šolski center Novo mesto, Novo mesto

UDK 821.163.6–31.09Lainšček F.:028.5

Manj odmevni roman sodobnega slovenskega pisatelja Ferija Lainščka *Skarabej in vestalka* predstavlja primer potomke priseljenih beguncev s Poljske v Ameriko, ki v novem okolju ob stiku različnih kategorizacij in diskurzov išče svojo identiteto. Prispevek skuša ob primeru sodobnega slovenskega romana prikazati, kako preveriti odziv 18-letnega bralca po prvem branju izbranega romana.

Feri Lainšček, sodobni slovenski roman, identiteta, recepcija po prvem branju

The lesser known novel *Scarab and Vestal* by the contemporary Slovene writer Feri Lainšček introduces an example of a descendant of Polish immigrants who fled to America to seek their identity in a new environment (a melting pot), encountering a variety of new social discourses and categorisations. The paper explores different ways of looking at the response of an eighteen-year old reader after their first reading of the contemporary Slovene novel.

Feri Lainšček, contemporary Slovene novel, identity, response after first reading

Uvod

Na recepcijo literarnega dela vpliva več dejavnikov, npr. poznavanje avtorja in njegovih del, motivacija za branje, pričakovanja ob naslovu literarnega dela, splošno vedenje o svetu, osebne izkušnje, jezikovne sposobnosti, struktura besedila (in še bi lahko naštevali); predvsem pa stopnja bralnega razvoja posameznika (tj. sposobnost razumevanja z analizo in sintezo z vrednotenjem) ter literarnovedno znanje.

Dijaki 4. letnika naj bi imeli že razvite bralne sposobnosti in kot gimnazijci ustrezno literarnovedno znanje. Ti dijaki ustrezajo najvišji, tj. peti stopnji v bralnem razvoju. Bralci so na tej stopnji sposobni brati vsakovrstno gradivo, ga kritično presojati in vrednotiti. Odlikuje jih selektiven in fleksibilen pristop k branju, s pomočjo širokega predznanja pa so na podlagi generalizacije in abstrakcije sposobni oblikovati lastno resnico o prebranem (Pečjak v: Pezdirc Bartol 2010: 80). Takšna opredelitev izhaja tudi iz dejstva, da imajo gimnazijci največ izkušenj z raznovrstno literaturo (visoko, trivialno, klasično, sodobno) in naj bi bili sposobni kakovostnega literarnega branja. Tovrstno branje namreč opredeljujemo kot dejavnost, ki spodbuja kompleksne procese doživljanja, razumevanja in vrednotenja specifičnih lastnosti besedne umetnosti. To je torej tisto literarnoestetsko branje, pri katerem »bralec avtorju priznava njegovo avtonomnost«, to pa je povezano z »dojemanjem vsebine in

oblike« (Kordigel v: Krakar Vogel 2004: 40–41). Sposobnost literarnega branja tako zajema temeljne dejavnosti v okviru bralne sposobnosti, in sicer »sposobnost zavestnega doživljanja, razumevanja in vrednotenja vsebine in oblike raznovrstnih literarnih del; razvidna postane v bralčevi ubeseditvi, zato jo imenujemo tudi sposobnost lastne interpretacije, bralna sposobnost« (Krakar Vogel 2004: 42).

Razvita bralna sposobnost torej vključuje procese doživljanja, razumevanja in vrednotenja. Gre za temeljne dejavnosti v okviru bralne sposobnosti, ki se med seboj prepletajo. Po M. Grosman te procese v recepcijski estetiki in teoriji bralčevega odziva razumemo kot stopnje branja. Zaradi upoštevanja obojih izhodišč jih imenujemo spoznavno-sprejemne stopnje. Pojem doživljanja, ki ga povezujemo s prvim branjem neznanega besedila, je stopnja, pri kateri bralec spontano zazna in občuti tiste sestavine besedila, ki so mu doživljajsko blizu in jih zato razume, si jih predstavlja in so zanj pomembne. Sestavine, ki so mu tuje, pa običajno prezre oziroma se do njih odklonilno opredeli. Ob prvem branju besedila se namreč bralec najprej opredeli do tega, ali mu je besedilo všeč ali ne. Tudi teoretiki bralčevega odziva opozarjajo, »da je vrednotenje povezano z bralčevim doživljanjem in razumevanjem ter da bralec izbira sestavine in merila zanj v skladu s svojim videnjem pomena besedila« (Krakar Vogel 2004: 41–43).

B. Krakar Vogel (2004: 43) prvo branje opredeljuje kot spontano, doživljajsko, »užitkarsko« (zasledovanje zgodbe); torej izključno doživljajsko, medtem ko je šele drugo branje namenjeno šolski interpretaciji. Po prvem branju preverjamo predvsem doživljanje. Pri spontanem branju pripovednih besedil je bralčeva pozornost osredotočena predvsem na zgodbo in usodo glavnih junakov. Zgodba je pripovedna prvina, ki v romanu narekuje dinamiko branja, saj vzdržuje bralno napetost zaradi »obljube bralcem o kasnejšem pojasnilu razvijajočih se, zapletenih ali pretrganih romaneskni razmerij, ki postopoma gradijo romaneskni svet« (Zupan Sosič 2003: 21). Če torej zgodba bralcu ni dovolj dinamična, obstaja velika verjetnost, da romana sploh ne bo prebral do konca, zlasti če to ni nujno zaradi izobraževalnih namenov. Drugi dejavnik, ki vpliva na dinamiko branja in bralne procese, je identifikacija s književnimi osebami. Fiktivni literarni junak, ki mu je avtor v literarnem delu »vdihnil dušo«, pred očmi bralca nenadoma oživi: je dejaven, misli, izraža svoja čustva, zaznava, občutja; na ta način nam avtor omogoči vpogled v junakovo notranje življenje. Bralec tako »dojema literarnega junaka kot človeka z emocionalnimi, etičnimi, racionalnimi in dejavnimi vsebinami; lahko rečemo, da se na nek način z njim tudi identificira (emocionalen odziv bralca)« (prav tam: 25), lahko pa pri tem najde tudi nekatere odgovore na vprašanja o lastni identiteti.

Vprašanje identitete je ena temeljnih značilnosti človeške eksistence že od njegovega nastanka, saj želimo jasne in odkrite odgovore na vprašanja, kdo smo, od kod izviramo, komu pripadamo (istovetenje z določeno skupino), v čem se razlikujemo od določenih oseb oz. zaradi česa izstopamo in smo skozi to razliko edinstveni. Problem identitete lahko primerjamo s stvarmi, ki jih opazimo, raziščemo in nasploh začnemo o njih razmišljati takrat, ko izginevajo, se razkrajajo ali nas kakorkoli presenetijo v negativnem smislu. Sodobni čas globalizacije nas postavlja v nestabilni svet,

v katerem se vse izmika, »življenje v družbi« pa zaradi tesnobnih eksistencialnih občutij zahteva nenehno in potrpežljivo preiskovanje realnega sveta ter mesto posameznika v njem. Živimo v času, ki je spričo razpadanja starih referenčnih okvirov zaznamovan z iskanjem ali osnovanjem »novih skupin«, t. i. elektronskih »virtualnih skupnosti«, v katere se zlahka vstopa in izstopa, zato zanje težko rečemo, da so učinkovita zamenjava za nekdanje trdne oblike povezanosti (Bauman 2008). Omajale so se nekatere mnoge doslej obstoječe religiozne, etnične in nacionalne identitete, krepijo pa se nove skupinske identitete, kar kaže na dejstvo, da daje pripadnost realno obstoječim skupinskim identitetam neko zagotovilo varnosti. Paradoksalno razmerje med razmahom sodobne tehnologije, ki po eni strani zahteva sodelovanje in povezovanje, ter vedno večjo identifikacijsko nejasnostjo in neenotnostjo človeštva glede skupinske identitete na drugi strani izpostavlja vprašanje identitete sodobnega človeka, kar še posebej velja za iskanje in utrjevanje nacionalne identitete kot pomembne sestavine naše individualne identitete (Južnič 1993: 5).

Vprašanje identitete je tudi tema stalnica od začetkov književnosti, ki je vedno odgovarjala na vprašanja, kdo je literarni subjekt, od kod izvira, komu pripada (istovetenje z določeno skupino), v čem se razlikuje od določenih oseb in je skozi to razliko edinstven. Tako je tudi glavna tema izbranega Lainščkovega romana *Skarabej in vestalka* iskanje identitete oziroma osmislitev posameznika znotraj določene skupnosti, ki vključuje možnost odreditve posameznika v mejnih eksistencialnih situacijah. Iskanje harmonije človeka s svetom ga skoraj praviloma pripelje do odnosa moški – ženska, saj lahko človek svoj smisel življenja izpolni le s pomočjo drugega človeka. Ljubezen tako predstavlja metafizično izpolnitev človeka.

Da bi lažje razumeli preverjanje bralčevega odziva po prvem branju, bom v nadaljevanju podrobneje predstavila osrednjo temo izbrane romaneskne pripovedi kot primer potomke priseljenih (begunskih) subjektov s Poljske v Ameriko, ki v novem okolju ob stiku različnih kategorizacij in diskurzov išče svojo identiteto.

Feri Lainšček: *Skarabej in vestalka*

Protagonistka romana, 30-letna Karla Marchlewska, v romaneskni pripovedi eksplicitno predstavljena kot hči emigrantov iz poljskega mesta Olsztyn, po ločitvi staršev sama z materjo živi v ameriški metropoli New York. Po materini smrti začne zahajati k psihiatru Wernerju Hartungu, ki ga plačuje očetova druga žena. Zdravnik jo uvede v skrivnostni Red bratov in sester Janus, ki želi s pomočjo medijev ustvarjati dvojnike.

Ponovna socializacija ob vstopu v skupnost in ljubezenska zveza z velikim gurujem Alijem Esterjem navidezno manifestirata Karlino željo oblikovati trdno jedro lastne identitete, ki ga je mogoče zgraditi le z navezavo na druge ljudi z domnevo, da so te vezi stabilne in trdne. Karla Marchlewska namreč s prihodom v skrivnostno skupnost skozi Janusova vrata v prostor iniciacije, ki je posameznika opominjal, da prihaja drugačen, kot ga slikajo lastne predstave, tudi sama postane posrednik žrtev

neetičnih ciljev kloniranja (ustvarjanja dvojnikov), ki se kot medij vživlja v pretekle svetove.

Obred zdravljenja protagonistkine prirejene oz. namišljene bolezni, imenovan »sindrom iniciacije s krščanskim krstom«, kot nekakšen poizkus prvinske identifikacije na osnovi subjektivnega izkustva onkraj profanega in večmesečne kontemplacije dokončno pojasni Karline sanjske prizore iz življenja nesrečne pravadne deklice Njo. Skarabeji, ki nikoli ne bodo vedeli, da je vestalka! »Karla Marchlewska je zdaj namreč res vedela: usoda Njo je bila zgodba, ki jo je tudi sama ponavljala« (Lainšček 1997: 140). Vzporedna zgodba o nesrečni mitski deklici Njo kot temačen odsev zapletenih labirintov Karline podzavesti, prepredena z elementi fantastike, predstavlja del naše prostorsko in časovno nedoločljive prazgodovinske preteklosti, zaznamovane z vojnami med različnimi plemenskimi (surovimi) skupnostmi, s poganskimi obredi iniciacij, žrtvovanjem, spolnostjo in krvavim nasiljem, in je v romaneskni pripovedi zapisana kurzivno.

Nadrealistični motiv Karlinih sanj o preiskavah in poskusih z mikročipom, imenovanim plenilec duše, na Kliniki M. C. & Lancashire (kamor jo proda Ali Ester) zaradi postopne razosebitve indicira protagonistkino obskurnost dojemanja lastnega sebstva, saj Karla zaradi odsotnosti empatične in odprte identitete na individualni ravni ni več zmožna ustvariti pozitivne interakcije s soljudmi. Bivanjska negotovost protagonistke, občutek slutljive tesnobe zaradi nezmožnosti preoblikovanja začetne čutnosti z Alijem Esterjem (ki jo zapusti) v globljo vrednoto iskrene ljubezni in posledično vedno večja ambivalentnost Karlinega eksistencialnega položaja obvladujejo kontinuirano napetost skozi ves roman, in sicer v obliki retoričnih vprašanj, izjav eksistencialne stiske, ki jih pisatelj opiše esejistično, ter deskriptivnih dialogov z namenom eksplikacije in retardacije pripovedi.

Karla Marchlewska, nesrečna potomka emigrantov, na svoji novi poti samoiskanja, čutno-čustvenega osvobajanja in izgradnji lastne individualnosti dojamе Guya Labriolo, sina beguncev, kot svoj *alter ego*, s katerim je združena v skupni nesrečni usodi prišlekov z izgubljeno nacionalno identiteto. Nesrečna begunca na poti vrnitve k izvornemu v avstrijskem benediktinskem samostanu s preimenovanjem v sestro Moniko Hallermunde in brata Matthisa Gadammerja začasno prevzameta identiteti nekoč resnično živelih oseb in novi družbeni vlogi redovniških poklicev.

Protagonistki romana tako za trenutek uspe na poti notranjega dozorevanja, osvobajanja in iskanja lastnega sebstva z Guyem Labriolo, bivšim vodjem diagnostičnega oddelka, prvotno čutnost partnerskega odnosa na osnovi duhovne povezanosti preobraziti v globljo vrednoto iskrene ljubezni. Pretresljivi, na koncu romana pojasnjeni groteskni prizor z odrezano dlanjo Guyevega nezakonskega sina Luciena Perugie s posledično presenetljivim preobratom romaneskne pripovedi razkrije dokončno absurdnost in brezizhodnost Karlinega položaja: na stičišču moralnega razpotja se njen notranji boj v obliki nihanja med dvema usodnima odločitvama manifestira v obliki protagonistkine ponovne priključitve bratovščini, kar aktivira vznik agresivnih atavističnih sil v obliki Guyevega umora Karle.

Karla Marchlewska in nesrečna sanjska deklica Njo tako doživita identičen konec: obe umreta nasilne smrti zaradi dožemanja ljubezni kot primarnega čustva človekove eksistencialije. Romanesknna pripoved tako na implicitni ravni izpostavlja tragičnost človekovega eksistencialnega položaja na osnovi univerzalnosti v singularnosti kot ene izmed določil literarnosti v smislu čutno-čustvenega dožemanja sveta.

Karla Marchewska, zaznamovana z nevidnim pečatom socialne, družinske in psihične stigme, po prestani trnovi poti s svojo hojo po robu brezna na poti iskanja individualne svobode in ljubezni v urbanem svetu ameriške metropole ter evropskih mest ne uspe poiskati lastnega sebstva. Graditev romana s pripovedno tehniko suspenza zahteva od bralca, da nejasne dogodke in psihotična stanja (Karlin stik z metafiziko, legenda o pradeklici Njo) na osnovi zapletenega naracijskega vodila v prepletu z mistiko s pomočjo analitične pripovedne tehnike na koncu romana, ko ponovno izpostavi ljudsko balado o vetru in roži, poveže v zgodbo, ki jo mora sestaviti sam. Lainščkova želja po globini pisanja in posledično trajnosti romaneskne pripovedi kot naratološko vodilo tako reflektira dnevniški zapis Andréa Gida: »Ne zastavljam si vprašanja, kako z romanom uspeti – veliko bolj me vznemirja vprašanje, kako bom svoj roman približal trajnosti. Zato globim svoj proces pisanja: pišem namreč za ponovno branje« (Horst v: Zupan Sosič 2006: 20). Je bil zato roman medijsko spregledan in je naletel na recepcijsko neodzivnost v slovenskem prostoru?

Romanesknno pripoved *Skarabej in vestalka* s podnaslovom *Roman o plenilcih duš* lahko z izpostavitvijo bioetične dileme glede znanstvenega razvoja biotehnologije primerjamo z romanom Zadie Smith *Beli zobje*, ki s podrobnim opisom genetskega eksperimenta znanstvenika Chalfena, imenovanega FutureMouse, v okviru katerega izvaja poskuse na živalih, konkretno miših (gensko modificirana miš kot metafora perfekcionizma), prav tako apelira na revolucionarni razvoj znanosti, ki si (tudi v imenu ideologije) z neizbežnim spreminjanjem lastne identitete ustvarja novo vlogo in pomen v naši civilizaciji.

Branje sodobnega slovenskega romana pri pouku književnosti

Zaradi zapletene zgradbe in številnih vprašanj, ki se tičejo posameznika in širše skupnosti, je Lainščkov roman primeren za preverjanje literarne zmožnosti ob koncu gimnazijskega izobraževanja. Romana *Skarabej in vestalka* učni načrt za slovenščino v gimnaziji ne predvideva za obravnavo niti kot odlomek niti kot domače branje, torej so dijaki z branjem tega romana postavljeni v okoliščine, ko je treba ob neznanem besedilu uporabiti literarnovedno znanje in dokazati raven bralne literarne zmožnosti. Manj odmeven, toda naratološko precej zapleten in posledično za branje zahtevnejši Lainščkov roman tako za mlade bralce predstavlja »bralni izziv, saj nas pred nelagodnim tavanjem po romaneskni pripovedi obvaruje priprava na branje sodobnega besedila« (Zupan Sosič 2009: 74).

Skladno z načeli metode šolske interpretacije najprej preverimo odziv mladostnika po prvem branju romana. Gimnazijci imajo do konca 4. letnika sicer malo bralnih izkušenj s sodobnim slovenskim romanom: z njim se v 4. letniku srečajo ob dveh

besedilih, z *Menuetom za kitaro* Vitomila Zupana in avtobiografskim romanom *Prišleki* Lojzeta Kovačiča, morda tudi ob besedilu za maturitetni esej, če je za posamezno generacijo razpisana sodobna proza. Ravno izkušnje z maturitetnimi romani dokazujejo, da je srednješolcem sodobni roman doživljajsko, pogosto pa tudi slogovno in jezikovno zelo blizu.

Pri preverjanju njihovega odziva po prvem branju smo pozorni, kakšno je njihovo splošno poznavanje avtorja in njegovih del ter kakšen je njihov kognitivni, emocionalni in socialni odziv na besedilo. V ta namen lahko dijakom naročimo, naj zapišejo komentar ali oceno knjige, lahko pa pripravimo tudi vprašalnik. Za preverjanje prvega odziva naj bo ta sestavljen iz treh delov: v prvem delu ugotavljamo *bralčev horizont znanja* (predznanje o avtorju in njegovih delih), osrednji del je povezan s *čustveno-motivacijskim* (doživljanjem) ter *kognitivnim odzivom* (razumevanjem) na prebrani roman, tretji del pa je namenjen njihovem *vrednotenju izbranega besedila*.

Preverjanje bralčevega odziva po prvem branju s pomočjo vprašalnika

Recepcija je odvisna od poznavanja avtorja. Na naš način branja in vrednostne sodbe nehoti vpliva *horizont pričakovanja*,¹ torej splošno razširjeno mnenje o posameznem avtorju, kot se kaže v dnevnem tisku, knjižnih reklamah, literarnih nagradah, priporočilih drugih bralcev itn. Če poznamo avtorjevo literarno ustvarjalnost oziroma smo kakšno njegovo delo že prebrali ali gledali film po njegovi literarni predlogi, »potem svoja pričakovanja in pristop k branju oblikujemo na podlagi prebranega ter z njim vzporejamo na novo prebrano delo« (Pezdirc Bartol 2010: 89). Dijakom zato na začetku najprej zastavimo vprašanja, kaj vedo o Feriju Lainščku in ali so že prebrali kakšno njegovo delo. V nadaljevanju jih prosimo, naj skušajo razložiti naslov romana in ugotovitve glede pričakovane teme ter zapišejo še od tri do pet asociacij na roman, ki so ga morali prebrati.

Ugotavljanju bralčevega horizonta znanja sledi čustveno-motivacijski del. Ključnega pomena za dinamiko branja je dogajanje v prvih odstavkih besedila: če nas pritegne, bomo vztrajali do konca, v nasprotnem primeru bomo knjigo še pred koncem odložili. Poleg tega pa branje romana pogojuje vrsta dejavnikov: mir, zbranost, tišina, intenzivno aktiviranje očes in možganov, prosti čas in nenazadnje začasna izolacija; poudarek je torej izključno na dialogu med bralcem in knjigo (Pezdirc Bartol 2001). Zato nas pri preverjanju odziva zanima, kako so dijaki prebrali roman (oz. dinamika branja). Pri izbiri odgovora naj imajo na voljo pet možnosti: *nisem ga prebral, po določenem času sem knjigo odložil, roman sem s težavo prebral, roman sem prebral brez navdušenja in roman sem prebral na dušek*. Preverimo še, na kaj so bili pri branju najbolj pozorni. Pri odgovoru jim ponudimo možnost izbire.

Pri naslednjem vprašanju se bodo morali še odločiti, koliko jim je bil roman všeč (1 – ni mi bil všeč, 5 – zelo mi je bil všeč). Pri vprašanju, kaj jim je bilo v romanu

¹ Po Jaussu je bralčevo razumevanje vnaprej določeno z njegovim horizontom pričakovanja. Ta določa estetsko izkustvo in usmerja recepcijo, kar pomeni, da pri branju vedno sodeluje tudi naše vnaprejšnje vedenje (Virk 1999: 218).

najbolj všeč oz. kaj jim v romanu ni bilo všeč, morajo sami navesti tri odgovore. Natančnejšo predstavo o naravi čustvenega odnosa dijakov do prebranega besedila razkriva tudi vprašanje, pri katerem morajo izbrati osebo, ki jim je bila najbolj simpatična oz. najbolj odbijajoča. Svojo izbiro oseb morajo tudi utemeljiti. Pri zadnjem vprašanju iz čustveno-motivacijskega sklopa naj dijaki izberejo še dogodek v romanu, ki se jim je najbolj vtisnil v spomin (oz. natančneje: izbrati morajo osebo in dogodek ter utemeljiti izbor).

Del vprašalnika, s katerim preverjamo kognitivni odziv dijakov, vsebuje naloge z zahtevo po samostojnem tvorjenju odgovorov. Predpostavljamo, da je bralec v 4. letniku gimnazije sposoben zaznati probleme, na katere opozarja avtor v svojem literarnem delu. Zato bodo morali dijaki pri naslednji nalogi naštetih tri probleme, ki so po njihovem mnenju v romanu najbolj izpostavljeni. Pri drugem vprašanju iz kognitivnega sklopa anketnega vprašalnika nas zanima, »kako dijaki vključujejo v svoje miselne sheme dogodke, ki jih zgodba ne pojasni« (Pezdirc Bartol 2010: 109). Zato dijake prosimo, da skušajo razložiti nejasne dogodke in psihotična stanja (npr. Karlin stik z metafiziko, legenda o pradekllici Njo). Poleg sporočilnosti nas zanima še aktualizacija romana. Zato jih v nadaljevanju prosimo, naj napišejo, kaj je po njihovem mnenju glavno sporočilo romana in kaj se jim zdi v prebranem delu najbolj aktualno.

V zadnjem delu anketnega vprašalnika, ki vsebuje dve vprašanji, preverimo še socialni odziv pri dijakih (njihovo vrednotenje leposlovnega besedila). Dijakom zastavimo vprašanje, komu bi priporočali oziroma odsvetovali branje romana *Skarabej in vestalka*. Z zadnjim vprašanjem preverimo, ali bi lahko kateri dogodek v romanu povezali z lastno življenjsko izkušnjo.

Odgovore iz vprašalnika bomo uporabili kot izhodišče za nadaljnje delo z besedilom; najprej za pojasnjevanje nejasnih mest, nato pa npr. za poglobljeno raziskovanje odnosov med osebami, razpravljanje o temah in aktualizacijo, za raziskovanje zgradbe, jezika, sloga ipd. Ob različnih dejavnostih, povezanih z besedilom, dijaki utrdijo poznavanje literarne teorije, umestijo roman v čas, vrednotijo njegovo mesto v literarnem sistemu itn.

Zaključek

Kanonizirana in prostoizbirna besedila so izbrana v skladu s splošnimi cilji književnega pouka v gimnazijah, to je vzgojiti kultiviranega bralca oz. bodočega izobraženca, ki naj bi ob srečanju z besedno umetnostjo reflektiral svoje doživetje, prepoznal literarne lastnosti, izrazil svoje razumevanje in vrednotenje ter znal literarne pojave uvrščati v njihov tipični literarni in širši kulturni kontekst. Bralec naj bi književnost dojemal kot del kulturnega dogajanja, medbesedilno izkušnost, poznavanje literarnih pojavov in splošno kulturno razgledanost (Poznanovič Jezeršek idr. 2008: 45). Da bi ta cilj dosegli, je smiselno dijakom ponuditi čim bolj raznovrstna besedila. Učni načrt poleg obveznega dela besedil sicer ponuja tudi precej obsežen seznam prostoizbirnih del, vendar pa ta seznam učitelj lahko dopolni ali zamenja

s svojim naborom besedil. Izbrani (in manj znani) roman pisatelja Ferija Lainščka *Skarabej in vestalka* bi pri srednješolcih ob koncu šolanja zagotovo naletel na poziti-ven odziv, saj se avtor v njem loteva temeljnih problemov sodobnega časa, ki so mladostnikom dovolj blizu in zanimivi.

Literatura

- AMBROŽ, Darinka, KRAKAR VOGEL, Boža, ŠIMENC, Brane, 2006: *Od spisa do eseja*. Ljubljana: DZS.
- BAUMAN, Zygmunt, VECCHI, Benedetto, 2008: *Identiteta: Pogovori z Benedettom Vecchijem* (inter-juvanec) Zygmunt Bauman. Prevod in spremna beseda Tanja Rener. Ljubljana: Založba *cf.
- BITI, Vladimir, 1997: *Pojmovnik suvremene književne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska.
- CULLER, Jonathan D., 2008: *Literarna teorija: zelo kratek uvod*. Prevedel Marko Cerkenik. Ljubljana: Krtina.
- GROSMAN, Meta, 2004: *Zagovor branja: bralec in književnost v 21. stoletju*. Ljubljana: Sophia.
- HEAD, Dominic, 2002: *Modern British Fiction 1950–2000*. Cambridge: UP.
- KRAKAR VOGEL, Boža, 2004: *Poglavja iz didaktike književnosti*. Ljubljana: DZS.
- LAINŠČEK, Feri, 1997: *Skarabej in vestalka: roman o plenilcih duš*. Murska Sobota: Franc- Franc. (Zbirka Križpotja)
- PEČJAK, Sonja, 1999: *Osnove psihologije branja: spiralni model kot oblika razvijanja bralnih sposobnosti učencev*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- PEZDIRC BARTOL, Mateja, 2001: Novejši pogledi na branje pri nas in v svetu. *Jezik in slovstvo* 1–2. 17–28.
- PEZDIRC BARTOL, Mateja, 2010: *Najdeni pomeni*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.
- POZNANOVIČ JEZERŠEK, Mojca idr., 2008: *Učni načrt. Slovenščina: gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/gimnazija/ucni_nacrti.htm
- RIMMON KENNAN, Shlomitz, 1999: *Narrative fiction. Contemporary poetics*. London, New York: Routledge. 6–29.
- VIRK, Tomo, 1999: *Moderne metode literarne vede in njihove filozofsko teoretske osnove: metodologija 1*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- ZUPAN SOSIČ, Alojzija, 2003: *Zavetje zgodbe: sodobni slovenski roman ob koncu stoletja*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.
- ZUPAN SOSIČ, Alojzija, 2004: Alamut – ob zgodbi in pripovedi. *Jezik in slovstvo* 49/1. 43–55.
- ZUPAN SOSIČ, Alojzija, 2006: *Robovi mreže, robovi jaza: sodobni slovenski roman*. Maribor: Litera.
- ZUPAN SOSIČ, Alojzija, 2009: Prišleki kot maturitetni roman. *Jezik in slovstvo* 6. 73–88.
- ZUPAN SOSIČ, Alojzija, 2011: *Na pomolu sodobnosti ali o književnosti in romanu*. Maribor: Litera.

PRILOGA 1**Feri Lainšček: Skarabej in vestalka (odziv po prvem branju)**

1. Kaj veste o Feriju Lainščku?

2. Ali ste prebrali še katero od njegovih del (razen omenjenega romana)?

3. Razložite enigmatični naslov *Skarabej in vestalka*. Kakšno temo ste pričakovali, preden ste začeli brati; ali so bila pričakovanja uresničena?

4. Zapišite od tri do pet asociacij na roman, ki ste ga morali prebrati.

5. Kako ste prebrali roman *Skarabej in vestalka*? Podčrtajte ustrezni odgovor.

- a) Nisem prebral/-a.
- b) Po določenem številu prebranih strani sem ga odložil/-a.
- c) Roman sem s težavo prebral/-a.
- d) Roman sem prebral/-a brez navdušenja.
- e) Roman sem prebral/-a zlahka oz. na dušek.

6. Na kaj ste bili pri branju romana najbolj pozorni? Obkrožite ustrezni odgovor.

- a) na vsebino
 - b) na jezik
 - c) na dogajalni čas in prostor
 - d) drugo:
-

7. Ali vam je bil roman všeč? Obkrožite številko, ki je najbližja vašemu mnenju.

Ni mi bil všeč. 1 2 3 4 5 Zelo mi je bil všeč.

8.

a) Kaj vam je bilo v romanu najbolj všeč? Naštejte tri stvari.

b) Kaj vam v romanu ni bilo všeč? Naštejte tri stvari.

9. Katera izmed književnih oseb vam je najbolj:

a) simpatična _____

b) odbijajoča _____

Izbiro utemeljite.

10. Kateri dogodek v romanu se vam je posebej vtisnil v spomin? Izberite osebo in dogodek ter izbor utemeljite.

11. Naštejte tri probleme, ki so po vašem mnenju v romanu najbolj izpostavljeni.

12. Skušajte razložiti nekatere nejasne dogodke in psihotična stanja v življenju protagonistke.

13. Kaj je po vašem mnenju glavno sporočilo romana?

14. Kaj se vam zdi v romanu najbolj aktualno? Utemeljite.

15.

a) Komu bi priporočali branje romana *Skarabej in vestalka*? Zakaj?

b) Komu bi odsvetovali branje romana? Zakaj?

16. Ali bi lahko kateri dogodek v romanu povezali z lastno življenjsko izkušnjo? Pojasnite.
